

AYLLUPURA KAMACHINAKUY TUPACHINAMANTA

Colaboradores:

Ayllupura kamachinakuy tupachinamanta

©2021

Instituto Nacional de Defensa de la
Competencia y de la Protección de la Propiedad
Intelectual (Indecopi)

Calle de la Prosa 104 - San Borja, Lima, Perú
Teléfono: (51-1) 224 7800
E-mail: patenta@indecopi.gob.pe

Textos:
Luis Dávalos y Sofía Vargas

Asesoría técnica y edición de textos:
Liliana Palomino y Sara Quinteros (Indecopi)

Asesoría en derecho consuetudinario:
Angélica Huamalí

Diseño, diagramación e ilustraciones:
Luis Núñez

Con apoyo del Proyecto GEF ABS Nagoya

Síguenos: Indecopi Oficial

<http://www.indecopi.gob.pe>

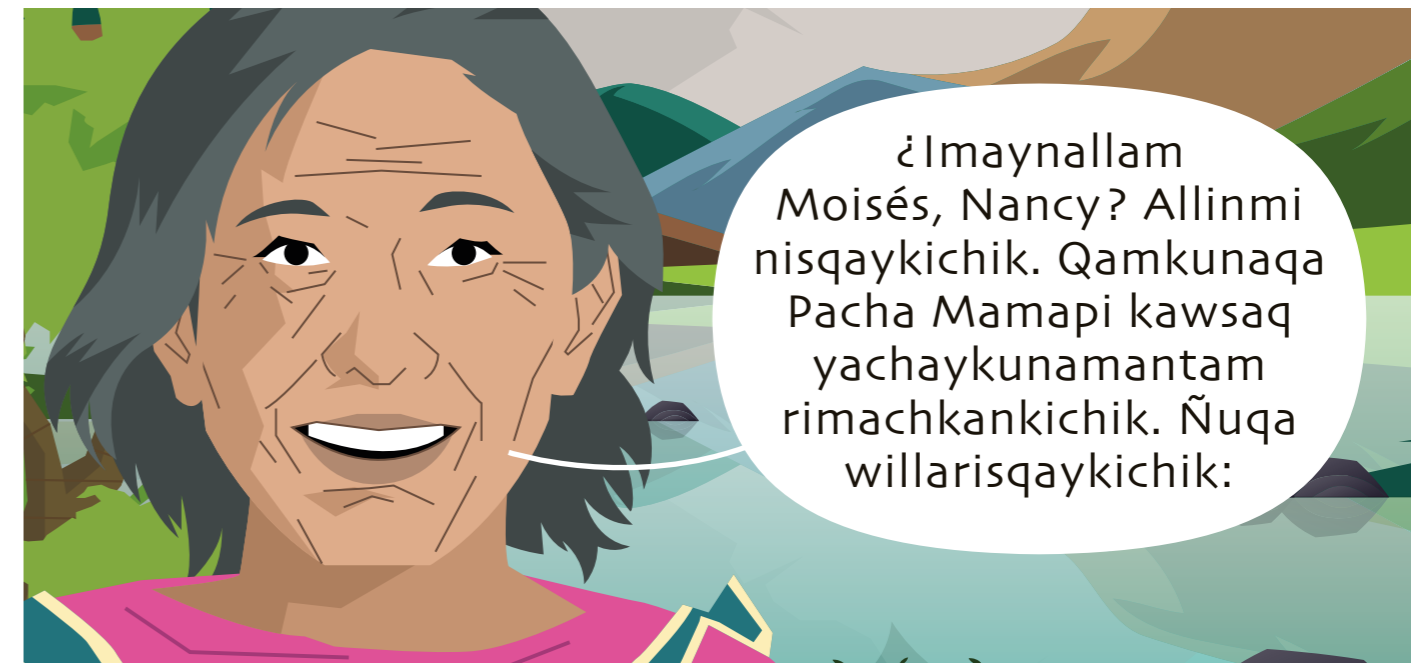
Chay empresam
ungurawip rurunmanta
llusikunapaq
crema nisqata ruranqa,
ichaqa ayllu
yachayninmanhina.

Ayllunchikpiqa
imapaq ungurawi allin
kasqantaqa
yachanchikmi, ichaqa
manam pipas
tapuriwanchikchu!

Arí paniy,
ñuqapas chaytam
hamut'achkarqani, ¿ima
ninkumantaq
chaymanta ayllu
yachaqninchikkuna?

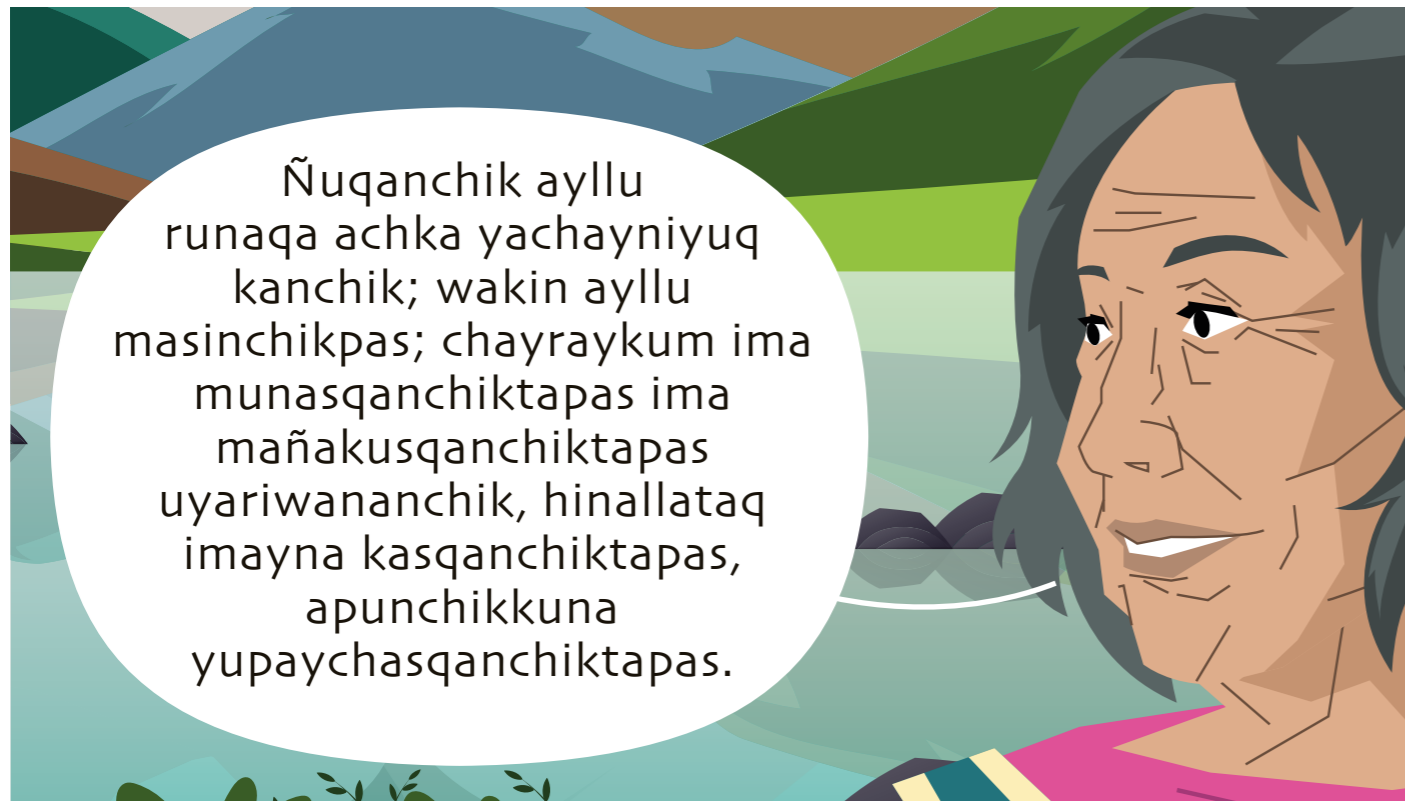
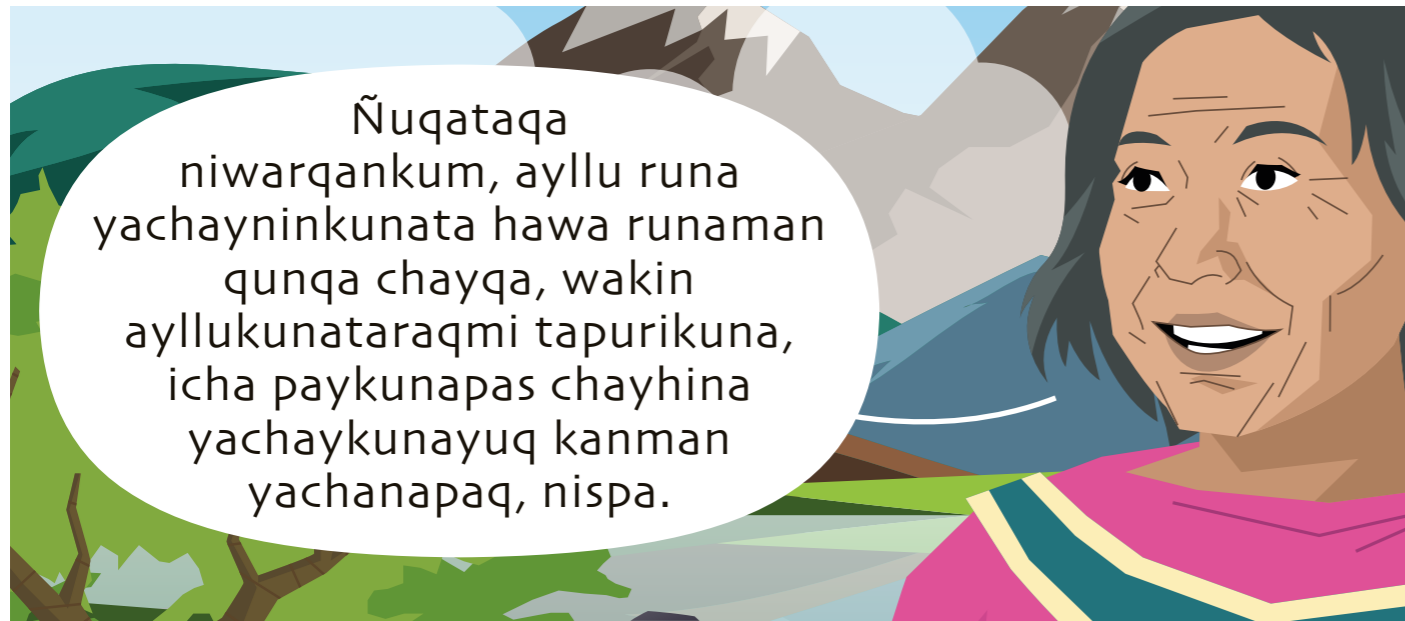

¿Imaynallam
Moisés, Nancy? Allinmi
nisqaykichik. Qamkunaqa
Pacha Mamapi kawsaq
yachaykunamantam
rimachkankichik. Ñuqa
willarisqaykichik:

AYLLU YACHAYKUNA*

- Ayllu yachaykunaqa unay unay pachamantaraq kawsaq yachaykunam, ñawpa ayllu runakunap qispichisqanku yachaykunam; awichunchikkuna, tayta mamakuna yachachiwasqanchik yachaykunam.
- Chay yachaykunaqa Pacha Mamawan kuska kawsasqanchik ukupim paqarimurqan. Chay yachaykunawanmi sapa punchaw kawsakunchik.
- Ayllu yachaykunaqa kawsaqkunaman tupaqmi. Chaymi ayllu runaqa Pacha Mamapi lliw wiñaqkunawan kawsanchik, chaymi kan: sachakuna, qurakuna, mallkikuna, tukuy uywakunapas.
- Ungurawi rurunta hampipaqqas llusikunapaqqas allin kasqan yachaytam qawarichiwanchik.

*Ayllu yachaykuna: conocimientos colectivos

¿PIKUNATAQ AYLLU RUNARI* KANCHIK?

- Ayllu runaqa, pueblos indígenas nisqaqa, unay unay watamantaraq kawsakuqmi kanchik, manaraq españolkuna chayamusqanmanta, manaraq kay Estado qispisqanmantaraq.
- Ayllu runaqa hinallaraq yachayniyuq, kawsayniyuq ima kanchik, mana hunt'asqaña kaspapas, wakin yachaykunaqa kunankamapas manam chinkanraqchu.
- Ayllu runaqa kikinchiqunim ayllu runahina riqsikusqa kanchik. Ayllu runa kikinchasqapunim kanchik.
- Ayllu runakunaqa comunidades campesinas nisqapim kamachinakuspa tiyanchik, comunidades nativas nisqataq yunka uraypi riqsisqa kallankutaq.

*Ayllu runakuna: pueblos indígenas

¿Kunanqa imatataq rurachwan?
¿wakin ayllu runa masinchikwan imaynatataq allinpi apanakusun?

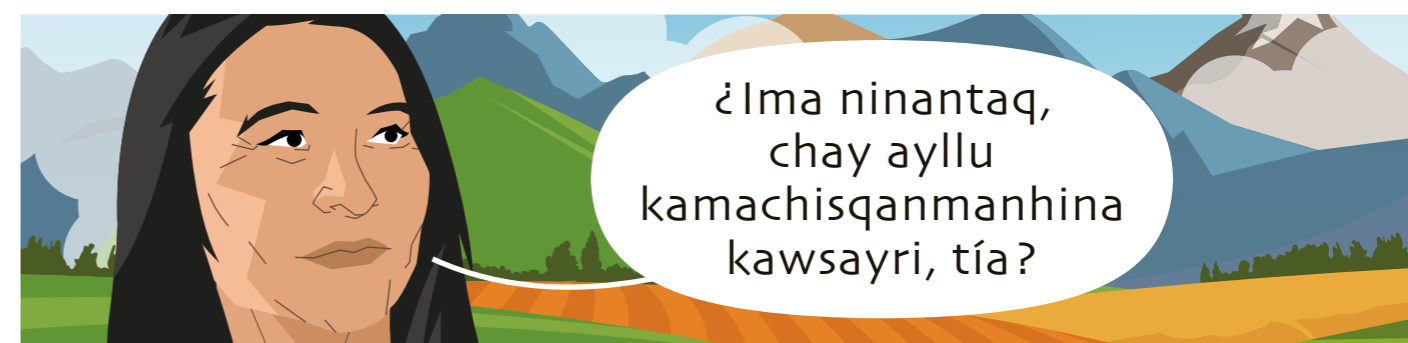

Arí, mana allinpi apanakuyqa manam allinchu kanman; chayhinam, runapas ayllupas mana acuerdoman chayankumanchu. Ichaqa, ama llakikuychu sobrino, kanmi ayllu runakunapa sasachakuykuna chuyanchanapaqqa.

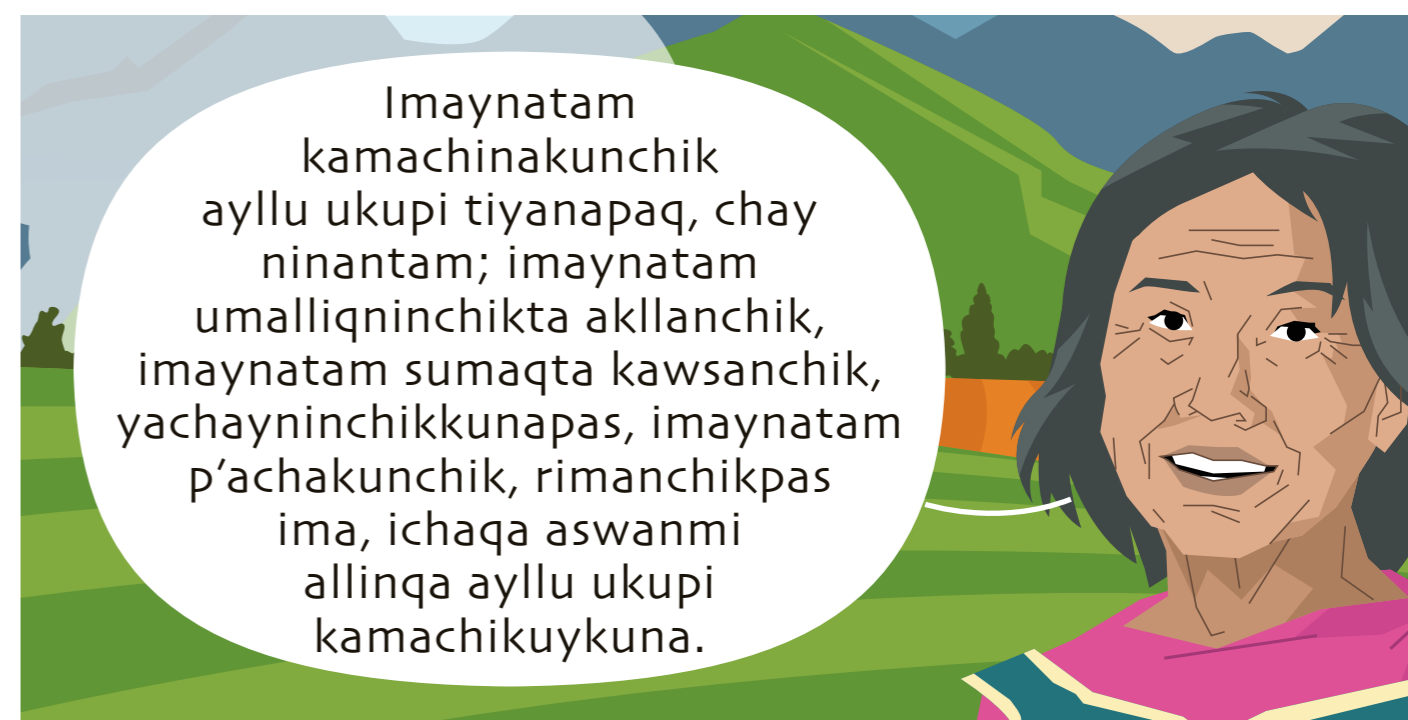

¿Imaynataq chayri, tiyay Yolanda?

Derechonchikmi runapaqa ayllu kawsayninchik kamachisqanmanhina kawsakuy, tukuy imanchikta waqaychaspa kawsayqa. Chay ukupim ima sasachakuy chuyanchanapaqpas kallantaqmi.

¿Ima ninantaq, chay ayllu kamachisqanmanhina kawsayri, tía?

Imaynatam kamachinakunchik ayllu ukupi tiyanapaq, chay ninantam; imaynatam umalliqninchikta akllanchik, imaynatam sumaqta kawsanchik, yachayninchikkunapas, imaynatam p'achakunchik, rimanchikpas ima, ichaqa aswanmi allinqa ayllu ukupi kamachikuykuna.

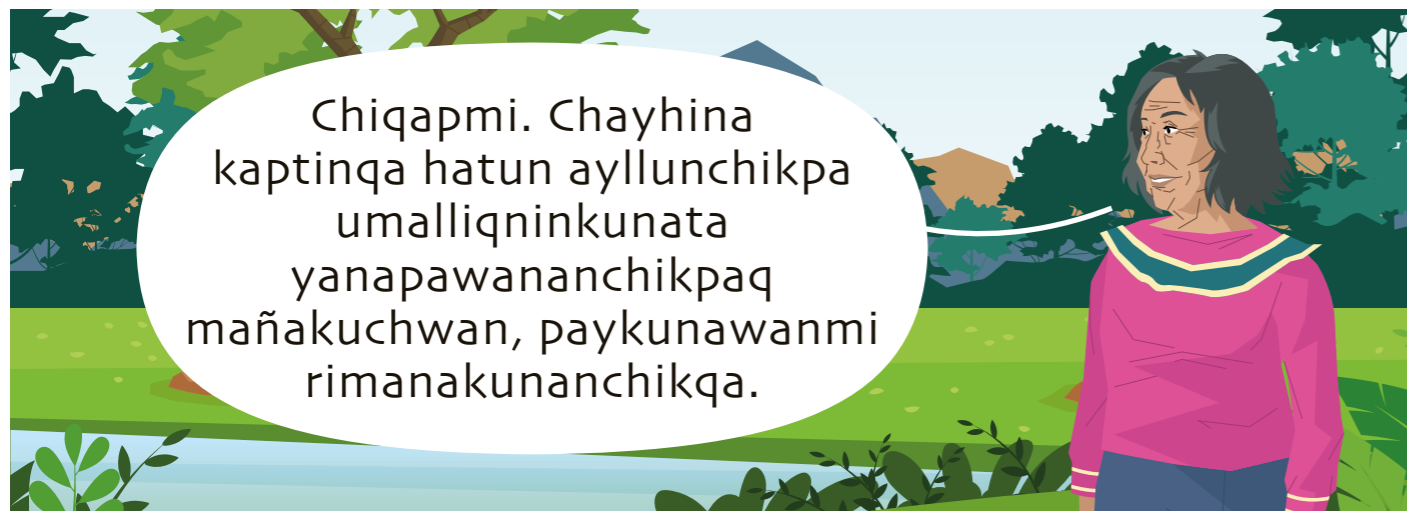
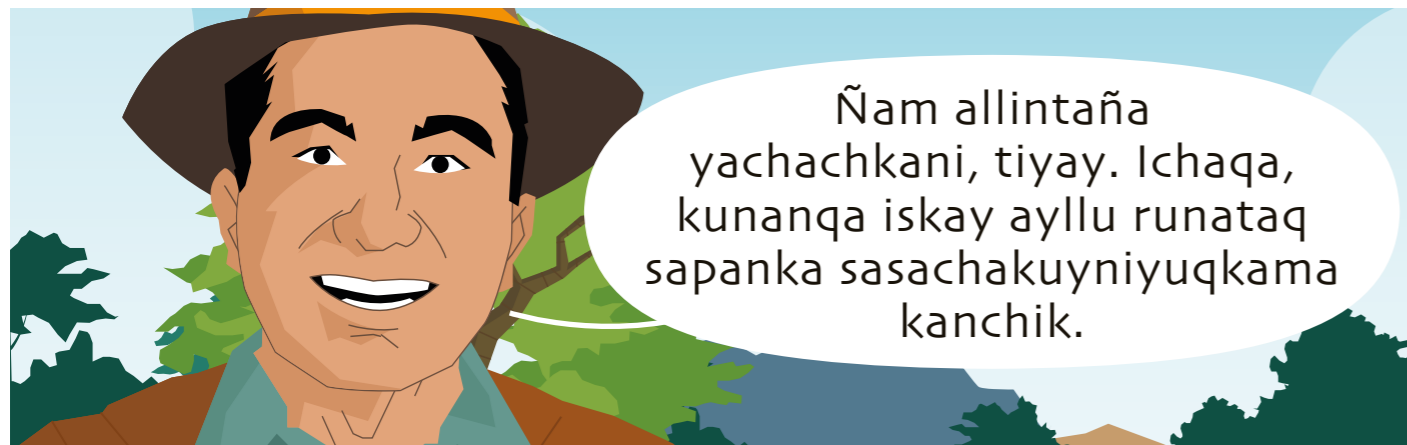

IMAYNAM CHAY AYLLU KAMACHIKUYKUNA, DERECHO CONSUETUDINARIO, NISQA:

- Ayllu runap kaqninmi, runap sunqunpi sapichakuqmi, llapa runa ayllupi allin kawsaypi tiyanankupaq kamachikuymi.
- Ayllu kamachikuyqa ayllup kikinchakusqanmi, chayraykum wakin llaqtapas ayllupas riqsiwanchik.
- Chay ayllu kamachikuyqa manaraq kay Estado kachkaptinraqmi rukurimurqan, hinaspapas allinchakunmanmi kawsay risqanmanhina.
- Ayllu runap riqsikusunmi, hinallataq wakin runa masinwanpas riqsisqanta tupachillantaqmi.
- Hinallataq sapanka ayllu runapaqpas kallanmanmi ayllu kamachikuyninqa.
- Ayllu kamachikuytaqa Estadopas riqsikunmi, ichaqa kay Perú suyupipas hawa hatun suyukunapi derechos humanos nisqanwan tupanakusqam kanan.

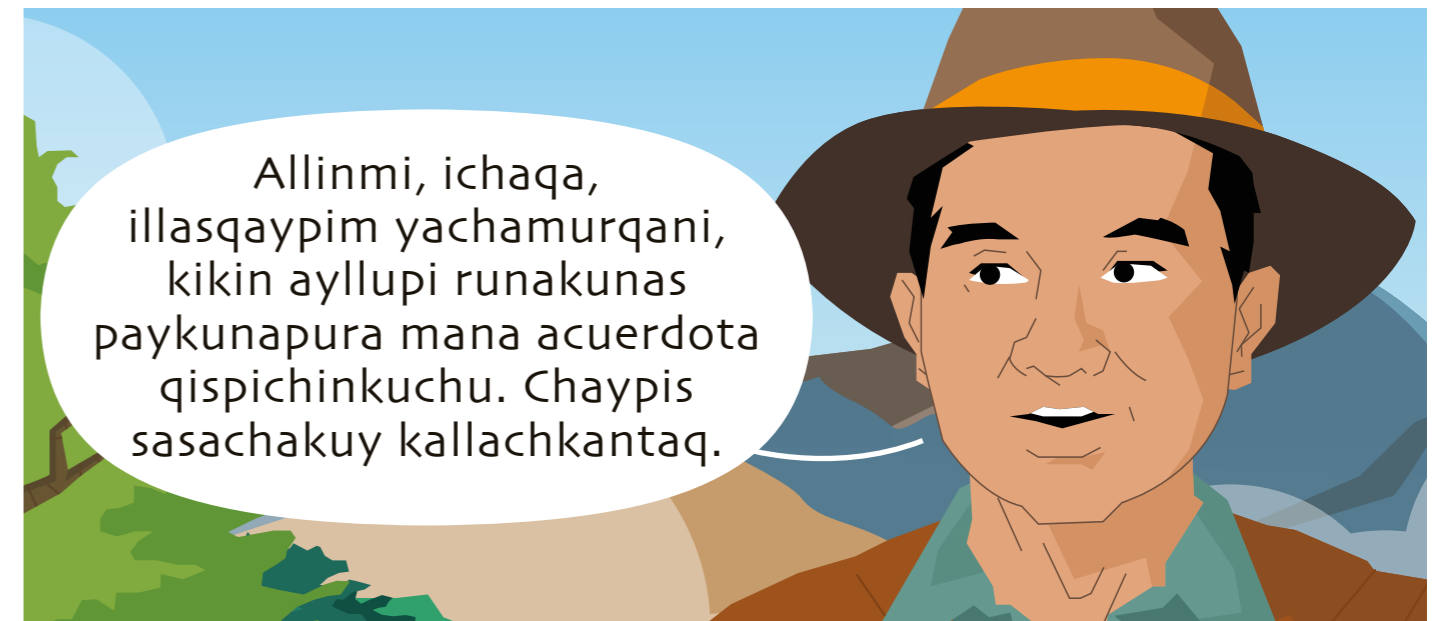

*Derechos consuetudarios: ayllu kamachikuykuna

¿Ayllupura ukupi
mana acuerdo
kaptinri, imatataq
rurachwan?

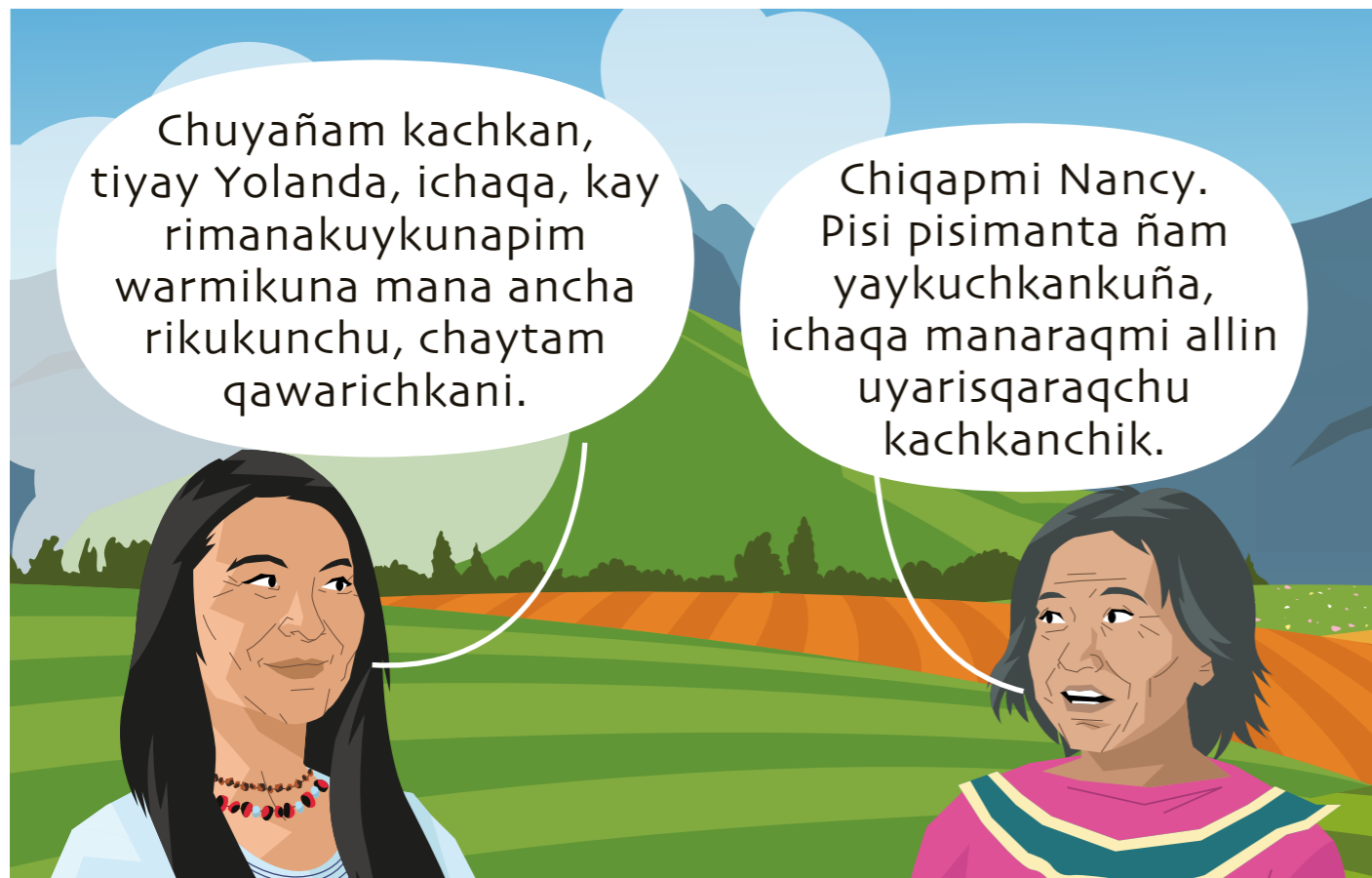
Allinmi, ichaqa,
illasqaypim yachamurqani,
kikin ayllupi runakunas
paykunapura mana acuerdota
qispichinkuchu. Chaypis
sasachakuy kallachkantaq.

Ayllu umalliqkunam
rimanakuspa acuerdoman,
allin apanakuyman
chayananku, imaynam chaypi
ayllu ñawpa kamachikuy
kamachikusqanmannhina.
Mana acuerdo kaptinqa ayllu
organizacionkunatam
qayachimuchwan /
waqyachimusunman.

Turay Moisés,
ayllu ukupi paykunapura
acuerdoman mana
aypanqakuchu chayqa ayllu
umalliqwan, comunidad
umalliqwanmi
yanapachikunanku, paymi
estatutomannhina, ayllu
kamachikuymanhina
chuyanchanqa. Chaytapas
aktallapitaq churana.

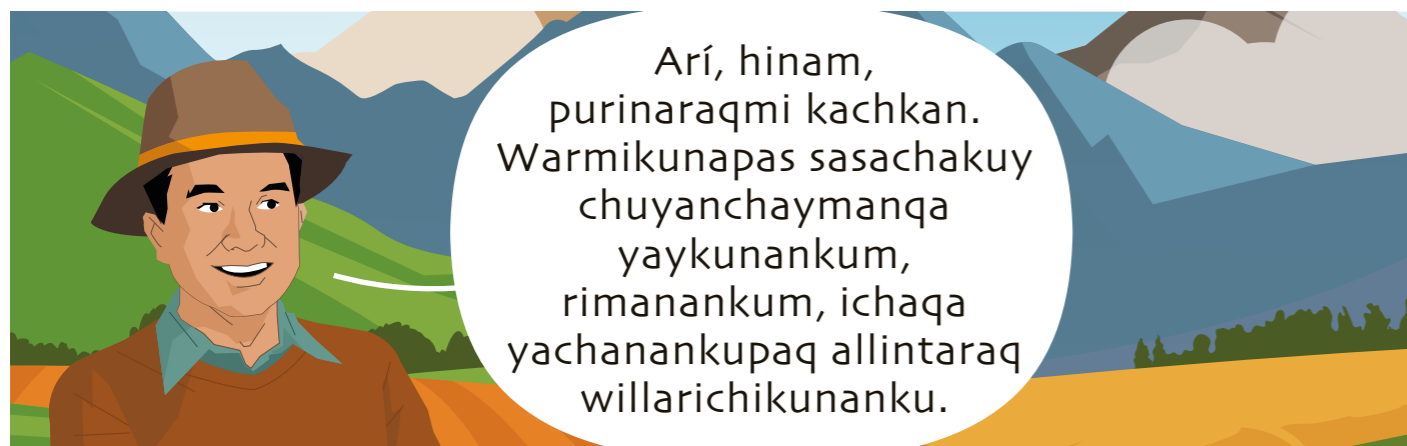

Chuyañam kachkan, tiyay Yolanda, ichaqa, kay rimanakuykunapim warmikuna mana ancha rikukunchu, chaytam qawarichkani.

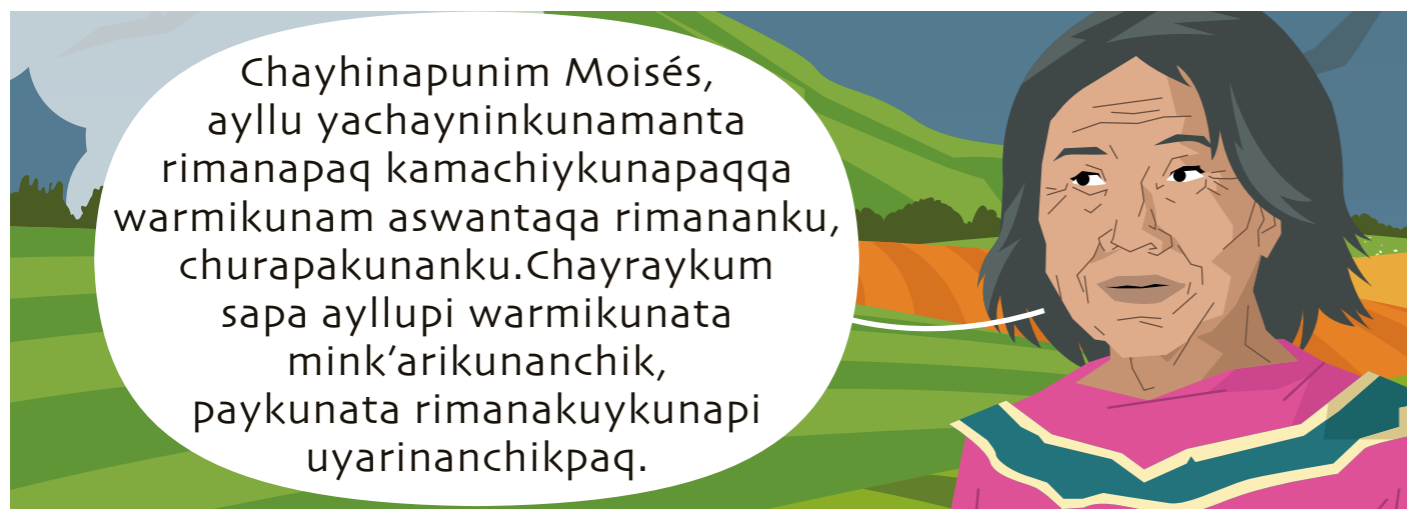
Chiqapmi Nancy. Pisi pisimanta ñam yaykuchkankuña, ichaqa manaraqmi allin uyarisqaraqchu kachkanchik.

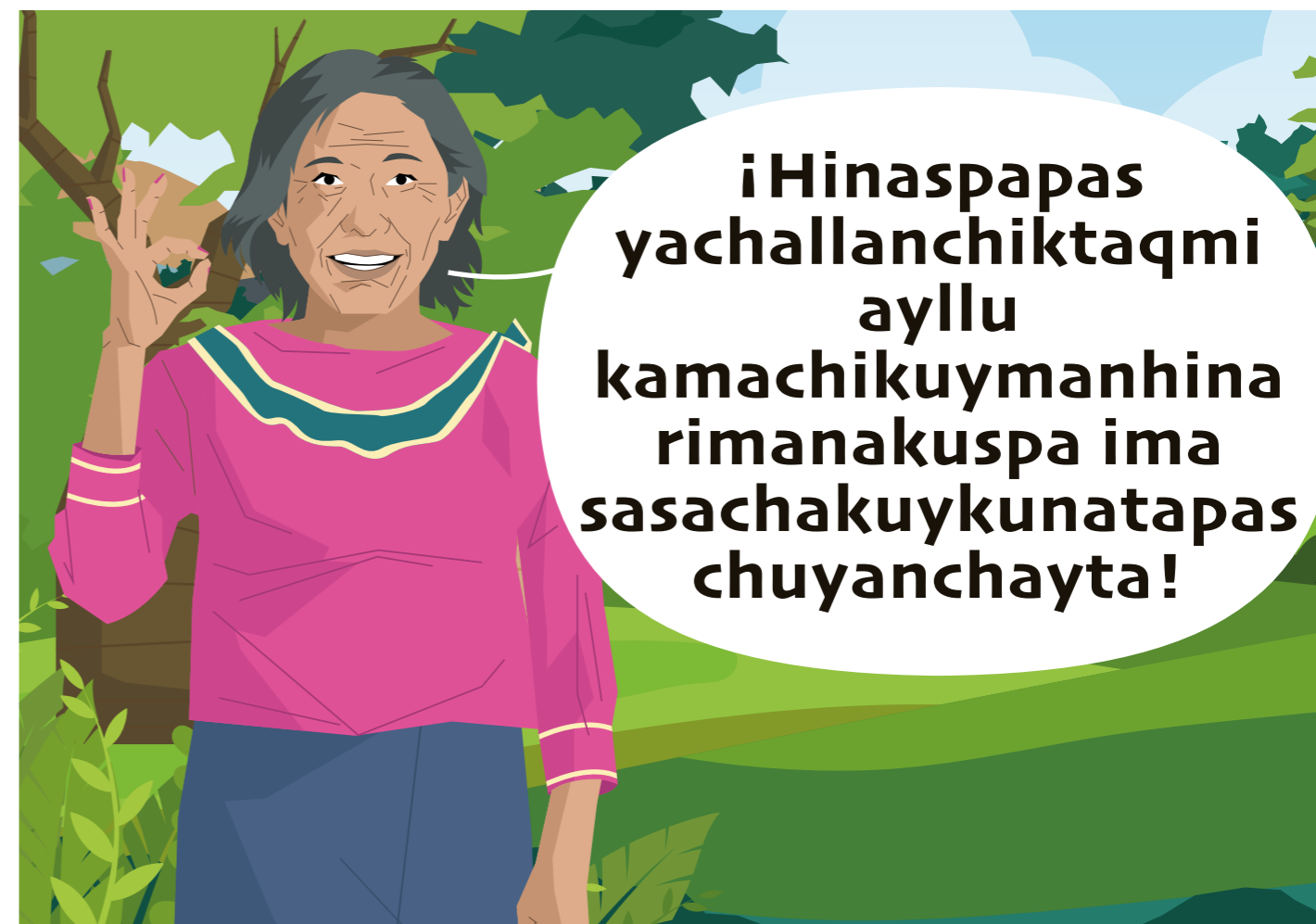
¡Kunanqa ñam derechosninchikkunata riqsirqunchikña!

Arí, hinam, purinaraqmi kachkan. Warmikunapas sasachakuy chuyanchaymanqa yaykunankum, rimanankum, ichaqa yachanankupaq allintaraq willarichikunanku.

Chayhinapunim Moisés, ayllu yachayninkunamanta rimanapaq kamachiykunapaqqa warmikunam aswantaqa rimananku, churapakunanku. Chayraykum sapa ayllupi warmikunata mink'arikunanchik, paykunata rimanakuykunapi uyarinanchikpaq.

¡Hinaspapas yachallanchiktaqmi ayllu kamachikuymanhina rimanakuspa ima sasachakuykunatapas chuyanchayta!

KAY KAMACHIKUYKUNA UKUPIM AYLLU RUNAP KAWSAYNINPAS YACHAYNINPAS WAQAYCHASQA HARKACHISQA KANAN:

- OIT wasimanta Convenio 169
Ayllu runakunapaqpas Tribales
runapapaq Qispisqa
Suyukunapaq kamachikuy.
- Ayllu runakunapaq Declaración
de las Naciones Unidas sobre
los Derechos de los
Pueblos Indígenas nisqa
kamachikuy.
- Ayllu runakunapaq
Declaración Americana
sobre los Derechos de
los Pueblos Indígenas
nisqa kamachikuy.
- Perú Suyup Mama
Leynin, Constitución
Política del Perú nisqa
kamachikuy.

Indecopi wasiqa:

- ▶ Instituto Nacional de Defensa de la Competencia y de la
Protección de la Propiedad Intelectual nisqa sutiyoq
wasim. Paymi ayllu yachaykunata waqaychaspa
harkachin, amachan, sayapakun ima.
- ▶ Pikunachus chay ayllu yachaykunata pakallapi
apanqaku, usuchispahina qawarinqaku chayqa,
paykunapaqmi multata, 150 UIT chaninkama Indecopi
churanman.
- ▶ Hinallataq, chay ayllu yachaykuna pallanapaqpas,
waqaychanapaqpas, amachanapaqpas Indecopim ayllu
runakunata yanapan, kallpanchan ima.

www.indecopi.gob.pe

